

N:o 32.

Af herr **Sjöcrona**, angående ändring af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 20 riksdagsordningen.

Vid 1904 års riksdag framlade jag uti motion (n:o 44) förslag till lösning af den ännu på dagordningen stående rösträttsfrågan och anförde uti denna motion följande:

»Om det är en obestriddig sanning, att hvarje rättighets utöfvande är beroende däraf, att vissa villkor och förutsättningar äro uppfyllda, så lärer väl denna grundsats gälla äfven i fråga om åtnjutande af så kallad politisk rösträtt. Det finnes väl ej heller något civiliseradt folk, hvars alla ur minderårighetsåldern utträdde medborgare äro politiskt röstberättigade utan villkor eller förbehåll. Verklig »allmän rösträtt» kan således lika litet i vårt land som i andra länder förekomma på annat sätt, än att hvarje medborgare må *kunna* förvärfva denna rätt utan afsevärd svårighet. Men i sådan mening hafva vi enligt nu gällande riksdagsordning i vårt land haft allmän rösträtt alltsedan år 1866, såvidt angår landets manliga befolkning. Den nu på dagordningen stående »rösträttsfrågan» gäller således, beträffande män, icke införande af någon ny grundsats, utan allenast ändring af föreskrifterna angående de villkor och förutsättningar, som skola af enhvar uppfyllas för att rösträtten eller valrätten må anses förvärfvad. Nu gällande föreskrifter i detta ämne voro redan, då riksdagsordningen tillkom, icke synnerligen svåra att fullgöra och hafva genom penningvärdets fall och ökning af priset på arbete blifvit i högst väsentlig mån mindre betungande än förut. »Förmögenhets»-census är ingalunda därigenom stadgad. Det fordras allenast, bland andra villkor, ådagalagd förmåga att genom arbete förvärfva en viss ej alltför högt beräknad årsinkomst med däraf följande

Bih. till Riksd. Prot. 1906. 1 Saml. 2 Afd. 1 Band. 21 Häft. (N:is 32, 33.) 1

skatteplikt. Dock synes numera den mening ganska allmänt göra sig gällande, att nämnda föreskrifter böra ytterligare lindras och därigenom en väsentlig ökning af valmännens antal åstadkommas.

Bland de förslag, som tid efter annan framkommit i detta hänseende, synes det, som varit och ju ännu är uppställt å det så kallade liberala samlingspartiets program, hafva tillvunnit sig en betydande anslutning. Därmed öfverensstämmer i hufvudsak det förslag, som af konstitutionsutskottet framlades vid 1902 års riksdag. Detta sistnämnda förslag hade ock sannolikt blifvit antaget såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling, om icke i sista stunden framkommit förslag rörande den skrivelse, som blef af Riksdagen antagen mot betydande minoriteter i bägge kamrarna.

Jag tror mig icke begå ett misstag, om jag påstår, att till åstadkommande af denna skrivelse medverkade två hvarandra alldeles motsatta åsikter, den ena deras, som önskade rösträtt, så vidt möjligt, utan uppfyllande af några villkor och förutsättningar, den andra deras, som hoppades att mot upphäfvande af villkoret om skatteplikt få införda andra förbehåll, så att de befarade vådorna af valrättens utsträckning kunde därigenom undanröjas.

Att döma af uttalanden vid talrika folkmöten, synas den förstnämnda åsiktens anhängare ingalunda allmänt känna sig tillfredsställda med det förslag, som Kungl. Maj:t nu på grund af Riksdagens skrivelse framlagt. För tillgodoseende af den andra åsiktens kraf innehåller förslaget åter intet annat än föreskrifterna om så kalladt proportionellt valsätt. Enhvar, som något känner förhållandena i vårt land och öfverväger de för frågors afgörande inom Riksdagen gällande bestämmelser, bör dock kunna med lätthet inse, att, om än den nu föreslagna valmetoden må anses utgöra en tillfredsställande lösning af ett matematiskt problem, densammans användande icke kan i nämnvärd om ens någon mån åstadkomma hvad därmed åsyftas och i hvarje fall icke utgör något värn mot de verkliga eller inbillade vådorna af rösträttens utsträckning.

Om således hvarken den ena eller den andra åsiktens anhängare kunna antagas vara tillfreds med det förslag, som i enlighet med Riksdagens ingalunda enhälligt framställda begäran nu blifvit underställt Riksdagens pröfning, så synes skäl vara för handen att ånyo taga under ompröfning konstitutionsutskottets förutnämnda förslag. Jag, som år 1902 yttrade mig och röstade för detta förslag, anser mig åtminstone lika skyldig som berättigad att nu återupptaga det samma.

Dock vill jag, enligt hvad jag redan år 1902 antydt, däri föreslå en icke oväsentlig ändring, den nämligen att kommunalt röstberättigad kvinna också må erkännas vara politiskt röstberättigad. Rättvisan häri har aldrig egentligen blifvit bestridd och synes vara så självklar och uppenbar, att särskilda skäl därför icke behöfva återopas. Konstitutionsutskottet vid 1902 års riksdag, som erkände denna tanke »vara ur teoretisk synpunkt tilltalande», förklarade sig dock sakna anledning att biträda då framställt förslag i ämnet, enär detsamma skulle »innebära införande i vår offentliga rätt af en ny princip, som ännu ej vunnit tillämpning i andra länder», och skulle åstadkomma »en på många förhållanden inverkan omdaning af vårt politiska system». Hvad utskottet sålunda anfört kan möjligen äga tillämpning i fråga om *valbarhet* för kvinna, men saknar allt berättigande i afsende å endast *valrätt*. Särskild »utredning» rörande denna fråga torde icke vara erforderlig. Ty är det rättvist, att kommunalt röstberättigad kvinna har politisk rösträtt, så bör naturligtvis denna rätt henne tillerkännas, ehvad antalet af de därigenom tillkommande röstberättigade blifver större eller mindre.

Enligt konstitutionsutskottets berörda förslag skulle från valrätt vara utesluten den, »som vid utgången af någotdera af de två senaste kalenderåren ännu icke erlagt de utskylder till staten eller kommun, hvilka rätteligen bort under det året erläggas». Emot denna bestämmelse anmärktes, att mistning af valrätten för tre år skulle utgöra ett alltför hårdt och ojämnt drabbande straff för medborgare, som i öfrigt samvetsgrant fullgjort sina plikter mot stat och kommun, men som ett år af valperioden af kanske rent tillfällig anledning kommit att häfta för ett ej inom föreskrifven tid inbetaldt skattebelopp, måhända af ganska ringa värde. Jag anser likväl det hufvudsakliga af den föreslagna bestämmelsen lämpligen böra bibehållas. Men som den framställda anmärkningen icke saknar ett visst berättigande, har jag åt bestämmelsen gifvit en förändrad affattning, hvarigenom den uttalade betänkligheten undanröjes.

Såsom skäl för förslaget i fråga om köpingars och municipalsamhällets öfverförande till stadsvalkretsarna återopade utskottet, att »nämnda samhällen likna otvifvelaktigt i flera hänseenden de mindre städerna, och deras intressen göra dem äfven mera likställda med städerna än med landsbygden». Detta skäl är obestridligen alldeles riktigt och gäller om alla köpingar och municipalsamhällen, ehvad folkmängden uppgår till eller understiger ett tusen personer. Alla köpingar och municipalsamhällen böra därför utan undantag i fråga om riksdagsmanna-

val såsom stad anses. Afsevärda svårigheter kunna icke gärna häri-genom förorsakas vid valkretsindelningen. Inom Skaraborgs län kunna exempelvis mycket väl till en valkrets sammanföras köpingen Tidaholm, hvars folkmängd uppgår till omkring 4,000 personer, med tre af länets sex städer, samt köpingarna Vara och Grästorp jämte municipalsamhället Töreboda, hvilka hvar för sig räkna mindre än tusen invånare, med de öfriga tre städerna.

Emot konstitutionsutskottets ofta nämnda förslag har vidare anmärkts, att arbetare å landsbygden och särskildt jordtorpare skulle därigenom vara uteslutne från valrätt. Denna anmärkning kan nog synas behjärtansvärd. Men däremot måste dock erinras, att dessa medborgare utan tvifvel kunna ganska lätt genom arbete och omtanke bringa sig upp till den årliga inkomst, som utgör villkor för valrätt, och att många af dem väl redan i verkligheten äro i åtnjutande af sådan inkomst eller andra däremot svarande förmåner, ehuru de icke uppgifva sig till beskattning härför. Hvad särskildt angår jordtorparne, lära nog de flestas årliga inkomster och förmåner kunna uppskattas till värde af 500 kronor. Om de icke kunna blifva röstberättigade ensamt på grund af nyttjanderätt till torpet, därför att detsamma icke särskildt taxeras, så kan och bör detta missförhållande rättas genom ändring i bevillningsförordningen. Men som bestämmelse i sådant syfte icke har sin plats i grundlagen, har jag icke ansett mig kunna i detta ärende därom väcka förslag.

Beträffande slutligen den uttalade farhågan, att taxeringsmyndighet skulle kunna i politiskt syfte vägra att till beskattning för den minsta erforderliga inkomsten uppföra den, som anmälde sig vara och äfven i verkligheten vore i åtnjutande af sådan inkomst, torde denna farhåga få anses ganska ogrundad. Skulle undantagsvis försök i sådan riktning förekomma, blifver detsamma utan tvifvel af öfverordnad myndighet kraftigt tillbakavisadt.»

Som Trösträttsfrågan icke blef löst vid nämnda riksdag, men återupptogs till behandling sistlidet år, ansåg jag mig pliktig att, uti motion (n:o 30), återupptaga mitt förutnämnda förslag.

Icke heller sistlidet år kunde enighet uppnås om denna viktiga fråga, som nu ånyo upptagits till behandling och bör blifva förmål för en, såvidt möjligt, allsidig pröfning. För att i min mån medverka härtill, och då mot de hufvudgrundsatser, jag i denna fråga velat göra gällande, öfvertygande skäl allt hittills icke anförts och ej heller kunna andragas, har jag ansett mig böra i hufvudsak ånyo återupptaga mitt berörda förslag. Uti det förslag, jag således nu framlägger, har jag

likväl funnit mig böra från Kungl. Maj:ts proposition i ämnet införa de bestämmelser, hvilka under nuvarande förhållanden synas hafva företräde framför motsvarande stadganden i det förut af mig väckta förslag.

Jag tillåter mig alltså härigenom vördsamt hemställa,

att Riksdagen såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antager följande

Förslag

till

ändrad lydelse af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 20 riksdagsordningen.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio, däraf etthundrasextiofem för landet och sextiofem för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Riket skall vara indeladt i valkretsar, som välja hvar en riksdagsman.

3. Å landet utgör hvarje domsaga en valkrets. Understiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, såvidt ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar. Öfverstiger domsagornas antal etthundrasextiofem, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

4. Stad, hvars folkmängd uppgår till en sextiofemtedel men understiger två sextiofemtedelar af folkmängden i rikets alla städer, skall utgöra en valkrets.

5. Stad, hvars folkmängd är större än nyss är nämndt, skall indelas i så många valkretsar, som dess folkmängdssiffra innehåller sextiofemtedelar af folkmängdssiffran för rikets alla städer. Vid denna indelning skall iakttagas, att icke i någon valkrets folkmängden må med mera än en tjugonedel öfver- eller understiga det tal, som erhålles vid delning af stadens folkmängdssiffra med antalet valkretsar i staden; att området för hvarje valkrets skall kunna omslutas med en sammanhängande gränslinje, så framt ej i särskildt fall sådant hindras däraf, att under staden lydande mark är skild från dess öfriga område; att

delning af byggnadskvarter ej utan synnerliga skäl må äga rum; samt att förening af territoriell församling eller del däraf med annan sådan församling eller del däraf icke må äga rum i vidare mån, än tillämpningen af de förut i detta mom. gifna stadganden påkallar.

6. Städer med mindre folkmängd än i 4 mom. är sagdt ordnas, så vidt lämpligen ske kan, länsvis, i så många valkretsar, som erfordras för uppnående af det i 1 mom. föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

7. Uppgår städernas folkmängd till mer än sextiofem tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhundra-trettio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Stadgandena i 3, 4, 5 och 6 mom. skola i sådant fall äga motsvarande tillämpning.

8. Valkretsindelning verkställes, efter ofvan angifna grunder, hvart nionde år af Konungen. I stad, som i 5 mom. afses, skall förslag till valkretsindelning upprättas af magistraten och stadsfullmäktiges yttrande däröfver inhämtas. Den fastställda ordningen vinner ej tillämpning förr än i afseende å de val, hvilka näst därefter enligt 15 § 1 mom. skola äga rum. Utan afseende å inträffade förändringar länder den sedermera till ovillkorlig efterrättelse intill dess ny indelning, på sätt nu är stadgadt, träder i tillämpning.

9. I fråga om riksdagsmannaval skall köping och municipal-samhälle såsom stad anses. Tillämpning häraf sker vid fastställande af den i mom. 8 omnämnda valkretsordning, och gäller hvad därvid bestämts, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

§ 14.

1. Valrätt tillkommer inom den kommun, där medlem bosatt är, enhvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man eller kvinna, hvilken före början af det kalenderår, hvarunder valet äger rum, uppnått tjugufem års ålder och antingen äger eller med stadgad åborätt innehafver jordbruksfastighet till ett taxeringsvärde af minst trehundra riksdaler eller eljest med nyttjanderätt innehafver sådan fastighet till taxeringsvärde ej understigande sexhundra riksdaler, eller äger annan fast egendom, hvartill vid riksdagsmannaval jämväl räknas å annans mark belägen byggnad, till taxeringsvärde af minst sexhundra riksdaler, eller ock erlägger till staten bevillning för en till minst femhundra riksdaler uppskattad årlig inkomst. Från valrätt vare dock utesluten den, som häftar för utskylder till staten eller kommun, hvilka

rätteligen bort under det löpande eller något af de två närmast föregående kalenderåren erläggas, eller värnpliktig, som icke fullgjort de honom före valtillfället åliggande värnpliktsöfningar.

2. Den, som, efter flyttning från annan kommun, blifvit för det år valet hålles i kommunen mantalsskrifven, äger, utan hinder däraf att han ej är i denna kommuns allmänna angelägenheter röstberättigad, valrätt, så framt han inom den kommun, hvarifrån han inflyttat, skulle vara valberättigad, om han fortsarande vore där mantalsskrifven.

§ 16.

1. Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Inom valkrets på landet, så ock inom stadsvalkrets, som består af flera städer, förrättas val kommunvis. Och skola för rösternas sammanräknande och fullmakts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas, för kommunerna å landet till domhafvanden eller, om två domsagor äro förenade till en valkrets, till domhafvanden i den af dessa domsagor, hvilken den största folkmängden äger, och för städerna till magistraten i den stad, som största folkmängden äger. Vid dessa protokolls affattande böra till ledning tjäna formulär, som af Konungen fastställas.

I stad, som består af en eller flera valkretsar, förrättas valen inför magistraten.

2. Den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 17, 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande, åligger i stad, där magistrat ej finnes, den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande, och i köping eller municipal-samhälle kommunalstämmans eller municipalstämmans ordförande; ej må dock annan än magistrat vara valförrättare vid ifrågavarande val.

§ 17.

1. Vid riksdagsmannaval tillkommer hvarje röstande en röst. Den, som därvid erhållit de flestas röster, vare lagligen vald, och skilje lotten mellan dem, som erhållit lika röstetal.

2. Vid dessa val skall för hvarje kommun till efterrättelse tjäna den för kommunen gällande röstlängd, som bör innehålla anteckning om dem, hvilka enligt § 14 mom. 1 valrätt tillkommer, äfvensom tillägg rörande de icke i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade, hvilka må enligt § 14 mom. 2 äga valrätt. Då val förestår,

låte å landet kommunalstämmans ordförande och i stad magistraten hålla röstlängden, försedd med nämnda anteckning och tillägg, för granskning tillgänglig under minst fjorton dagar; och varde underrättelse härom i kyrkan eller kyrkorna kungjord, så ock i stad, där så ske kan, i där utkommande tidning införd. Anmärkning mot röstlängd skall, för att komma under pröfning, å landet framställas vid valförrättningens början och i stad skriftligen till magistraten ingifvas sist å tredje dagen före valet; dock att anmärkning, däri yrkas valrätt för den, som framställer anmärkningen, må i stad göras äfven under valförrättningens fortgång.

§ 19.

Till ledamot af Andra Kammaren kan endast utses man, som enligt § 14 äger valrätt inom valkretsen eller där fråga är om stad, bestående af flera valkretsar, inom någon af dessa.

§ 20.

För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen fullmakt i två exemplar, underskrifna för valkrets å landet af domhafvanden som valet handlagt, för stad, som ensam sänder riksdagsman, af stadens magistrat, och för valkrets, som består af flera städer, af den magistrat, som valet slutligen handlagt; och skall det ena exemplaret öfverlämnas åt den valde och det andra insändas till justitiedepartementet. Fullmakterna böra hafva följande lydelse:

»Vid riksdagsmannaval, som den — hållits i N. N. domsaga» (»N. N. valkrets») eller »i N. N. stad» (»stadsvalkrets»), »har N. N. blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för en tid af tre år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller om valet hållits efter treårsperiodens början: »för tiden till den 1 januari år — —»), »hvarom detta länder till bevis och fullmakt». Ort och tid.

Öfvergångsstadgande.

Intill dess nya val i hela riket till Andra Kammaren första gången förrättas efter det dessa bestämmelser trädt i kraft, skola i fråga om val till kammaren tillämpas de före ikraftträdandet gällande stad-

ganden. Valkretsindelning, som i § 14 mom. 8 sägs, skall emellertid ofördröjligen verkställas och vinna tillämpning i afseende å förstnämnda val. Ny valkretsindelning skall därefter företagas året innan allmänna val jämlikt § 15 mom. 1 för fjärde gången efter den första valkretsindelningen äga rum.

Stockholm den 10 mars 1906.

C. Sjöcrona.
